

PET VELIKIH FAKTORJEV OSEBNOSTI

Valentin Bucik, Dušica Boben,
Brižita Hruševar-Bobek

POVZETEK

Devetdeseta leta pomenijo preporod raziskovanja osebnosti. Na obeh straneh Atlantika so z leksikografskimi in faktorskimi raziskavami ugotovili, da struktura osebnosti konvergira k petim faktorjem (t.i. "Big Five" - BF). Cattell je že leta 1943 s postopnim analiziranjem 4500 Allportovih in Odbertovih terminov prišel do 12 osebnostnih faktorjev, ki so bili osnova za njegovo teorijo osebnostnih potez. Kasnejši raziskovalci so ob ponovni analizi ugotovili, da Cattellove spremenljivke temeljijo na modelu BF, kar se je kasneje potrdilo v različnih državah, celo na Kitajskem. Iz "Cattellove veje" sta se razvili dve smeri raziskav: (a) Norman (1967) je iz baze 18000 opisov osebnostnih potez uspel izluščiti 75 skupin potez, iz katerih je Goldberg (1981, 1983) s faktorizacijo dobil pet faktorjev; (b) tudi Peabody in Goldberg (1989) sta na materialu, ki je bil zbran za testiranje povsem drugačnega modela osebnosti, potrdila model BF. Po tem modelu je pet glavnih faktorjev osebnosti: energija (ekstravertnost, surgentnost), sprejemljivost (naklonjenost, prijaznost), vestnost (skrbnost), čustvena stabilnost (nevroticizem) in odprtost (mentalna odprtost, intelekt). V ZDA sta Costa in McCrae na osnovi modela BF izdelala vprašalnik NEO-PI-R (Costa & McCrae, 1992), za evropske razmere pa so tak vprašalnik razvili v Italiji (Big Five Questionnaire - Caprara, Barbaranelli in Borgogni, 1993). Preveden je v španščino in angleščino, pripravlja pa se še francoska, nizozemska, nemška, poljska in slovenska verzija. Ob vprašalniku je na voljo še ocenjevalna lestvica (Big Five Observer), s katero na istih dimenzijah hitro ocenimo sebe ali druge s pomočjo 40 parov pridevnikov.

THE BIG FIVE PERSONALITY FACTORS

ABSTRACT

Last five years gave a full swing to the research of personality. The results of both lexicographic and factor-analytic studies showed that the structure of personality converges toward the five factors (the so called "Big Five" model - BFM). By stepwise analyses of 4500 Allport's and Odbert's adjectives Cattell (1943) reached 12 personality factors that were the base of his personality-traits theory. The fact that Cattell's dimensions rest on the BFM was confirmed in reanalyses of his data performed by other authors. Two branches of research were developed from the Cattell's practice: (a) Norman (1967) shelled 75 common traits, from the base of 18000 personality-traits descriptions, and Goldberg (1981, 1983) extracted five factors out of them; (b) Peabody and Goldberg (1989) confirmed the BF structure from the variables which served completely different model of personality. According to BFM the five principal factors are: Energy (extroversion, surgency), Friendliness (emotional support, kindness, affection), Conscientiousness (reliability), Emotional stability (neuroticism) and Openness (mental openness, intellect). In USA Costa and McCrae (1992) developed a questionnaire NEO-PI-R, which rests on the BF model, and in Europe the similar questionnaire was created a year later (Big Five Questionnaire - Caprara, Barbaranelli & Borgogni, 1993). It was translated into Spanish and English language and there are French, Dutch, German, Polish and Slovenian versions in preparation. The rating scale (Big Five Observer), which enables us to estimate ourselves or others on the list of 40 bipolar adjectives, is also attached to the questionnaire.

Včasih je veljalo, da mora vsak eminenten psiholog postaviti lastno teorijo strukture osebnosti, ki naj bo po možnosti čim bolj inovativna, torej različna od teorije drugih avtorjev. Faktorska analiza kot matematična metoda je predstavljala učinkovito orodje za iskanje strukturne zgradbe konstrukta osebnosti. Vendar je še do nedavnega vladala na tem področju precejšnja zmeda predvsem glede soglasja o tem, katere so tiste dimenzije osebnosti, ki so glavne, primarne, splošne ali globalne in katere so v resnici le poteze obnašanja ali vedenjski odrazi teh dimenzij. Raziskovalec osebnosti ni imel na voljo jasnih in določnih napotkov in zagotovil, katera od predlaganih razlag strukture je najbolj uporabna: naj se odloči za "gigantske tri" faktorje

osebnosti po Eysencku (Ekstravertnost, Nevroticizem, Psihoticizem - Eysenck & Eysenck, 1975), za "velikih pet" po Normanu (1967) ter Costi in McCraeju (1992), imenovanih tudi OCEAN ("Openness", "Conscientiousness", "Extraversion", "Agreeableness" in "Neuroticism"), za "vseobsegajočih šest" po Brandu (poleg prvih pet še g faktor inteligentnosti - Brand, 1994), za Freiburških dvanajst, za "detajlnih šestnajst" po Cattellu (Cattell, Eber & Tatsuoka, 1970) ali za katere druge.

V začetku devetdesetih let je opaziti preporod v raziskovanju osebnosti. Leksikografske in faktorske študije v Ameriki in v Evropi so pokazale, da lahko najpomembnejše poteze osebnosti skoraj v celoti in z zadovoljivo natančnostjo opišemo z modelom, ki vsebuje pet ortogonalnih faktorjev. Ta model naj bi imel vseobsegajočo in splošno strukturo, ki kaže na to, da bo v veliko število med seboj tekmujočih konstruktov v psihologiji osebnosti končno vnesla nekaj reda. Raziskave kažejo, da gre za robustne faktorje, ki se konsistentno pojavljajo, kadar prosimo respondente, da ocenijo osebnost na podlagi velikega števila opisov osebnosti z največjo možno heterogenostjo v vsebini, npr. s pomočjo pridevnikov, ki opisujejo osebnost, ali preko postavk oziroma trditev v vprašalniku. Teh pet faktorjev je dobljeno po induktivni poti: niso bili postulirani, ampak odkriti. Model torej ni teorija, skuša le opisovati potencialno univerzalen fenomen, kar ni nujno slabost modela. Ko razvijamo teorijo, moramo navadno najprej določiti objekt te teorije. Objekt raziskave mora biti analiziran in vzorci morajo biti klasificirani, preden lahko oblikujemo smiselno teorijo o lastnostih tega objekta. Taksonomija je nujno pred vzročno-posledičnimi odnosi. Kljub temu da natančne in zelo obširne taksonomije ne zagotavljajo tudi potrditve veljavnosti strukture, pa vseeno omogočajo dobro osnovo za formulacijo pravih teorij, ki jih nato validiramo na različne načine.

Ena od markirnih lestvic "Velikih pet" je prikazana v tabeli 1. Tabela je bila dobljena na podlagi ocenjevanih postavk različnih lestvic pridevnikov, ki so jih razvili Norman (1963), McCrae in Costa (1987), Peabody in Goldberg (1989), Goldberg (1983, 1992) ter John, Goldberg in Angleitner (1987). Prikazane so faktorske nasičenosti na petih faktorjih, dobljenih z analizo glavnih komponent in rotiranih z Varimax rotacijo. Postavke je ocenjevalo 383 ocenjevalcev. Različni avtorji imenujejo enake faktorje različno, kar kaže na to, da še vedno ni popolnega soglasja o najbolj pravilnem opisu določenih faktorjev.

Tabela 1. Izbor pridevniških bipolnih lestvic, ki opisujejo pet faktorjev osebnosti.

Faktorji	I	II	III	IV	V
(I) Energija (Ekstravertnost, surgentnost)					
zgovoren - molčeč	.78	-.05	.02	-.00	.09
družaben - samotarski	.79	.09	.02	.18	.02
radoživ - razsoden	.61	.19	-.24	.06	.18
spontan - zadržan	.73	.02	-.09	.26	.14
odkritosrčen - skrivnosten	.76	.23	-.03	.03	.14
(II) Sprejemljivost (Prijaznost)					
popustljiv - trmast	-.03	.69	-.05	.11	.14
dobrosrčen - brezobziren	.12	.71	.07	-.13	.15
odpuštljiv - maščevalen	.25	.64	.10	.17	.07
zaupljiv - nezaupljiv	.28	.55	-.02	.07	-.02
blag - osoren	.04	.68	.01	.13	.22
(III) Vestnost (Skrbnost)					
odgovoren - nezanesljiv	.15	.17	.68	-.04	.25
tankovesten - površen	-.15	-.04	.68	-.03	-.03
vesten - nemaren	.13	.07	.80	.07	.07
prizadeven - len	.16	.11	.67	.07	.06
redoljuben - neurejen	.04	.07	.76	.18	-.09
(IV) Čustvena stabilnost					
uravnovešen - nervozen	.11	.24	.04	.75	.05
miren - anksiozen	.21	.03	.11	.64	.19
odporen - ranljiv	.12	-.07	.15	.64	-.12
hladnokrven - zaskrbljen	.11	.12	.04	.64	.06
sproščen - napet	.08	.24	-.02	.70	.02
(V) Odprtost (Intelekt)					
razumen - omejen	-.07	.03	.25	.09	.66
ustvarjalen - neustvarjalen	.12	.06	.04	.09	.60
širokih interesov - ozkih interesov	.18	.09	.18	.21	.58
inteligenten - neinteligenten	.08	.01	.20	.09	.68
iznajdljiv - nedomislen	.27	.10	.00	.04	.63

Dandanašnje strinjanje o naravi petih faktorjev osebnosti ima še posebno težo zato, ker se je pokazala razmeroma velika konvergentnost med dvema vejama raziskovanja osebnosti: leksikalne tradicije, v kateri vzamemo za opredelitev sfer osebnosti jezikovne pridevnike osebnostnih potez (Goldberg, 1990; John, Angleitner in Ostendorf, 1988), in tradicije osebnostnih vprašalnikov, v kateri razvijamo lestvice tako, da z njimi poskušamo meriti psihološke konstrukte, ki jih predlagajo ali predpostavljajo apriorne teorije osebnosti (npr. Eysenck in Eysenck, 1975; Jackson, 1984).

Cattell je leta 1943 zasnoval svojo teorijo osebnosti na predpostavki, da je jezik najboljše orodje za opis najbolj pomembnih medosebnih razlik. Sam je

uporabil 4500 terminov od okrog 18000 izrazov, ki opisujejo poteze osebnosti, ki sta jih iz slovarja angleškega jezika izbrala Allport in Odbert (1936) po operativnem načelu izbire tistih izrazov, ki pomagajo razlikovati vedenje nekega posameznika od vedenja drugega posameznika. Mnoge ponovne analize Cattellovih spremenljivk so pokazale, da njegov model v resnici temelji na latentnih dimenzijah, ki so vsebovane v modelu petih faktorjev osebnosti. Iz "Cattellove veje" sta se razvili dve smeri raziskav. V prvi je Norman (1967) iz baze 18000 opisov osebnostnih potez uspel izluščiti 75 skupin potez, iz katerih je Goldberg (1981) s faktorizacijo dobil pet faktorjev. Očitek, ki ga je bila deležna ta vrsta taksonomij, je bil, da je ta izid neposredna posledica metode razvrščanja, saj je bil model petih faktorjev že na začetku uporabljen kot razvrstitveni kriterij. Tudi Peabody in Goldberg (1989) sta v svojih taksonomskih analizah potrdila model petih faktorjev. Njun rezultat je toliko bolj dragocen, saj sta ga dobila na materialu, ki je bil zbran za testiranje povsem drugačnega modela strukture osebnosti. Študije, ki so uporabile leksikografski pristop in ki so pri različnih narodih vsaka zase zajemale svoje vzorce pridevnikov iz besednjaka (glede na razlike v značilnostih posameznih jezikov), so prišle do bolj ali manj podobnih rezultatov. To je moč trditi za tiste jezike, v katerih so bile v zadnjem času opravljene leksikalne študije pridevnikov v zvezi s strukturo osebnosti: v angleškem, nemškem, holandskem, italijanskem, madžarskem, poljskem, ruskem in celo v kitajskem jeziku.

Pri poskusih interpretacije faktorske strukture v modelu osebnosti so raziskovalci največkrat preverjali taksonomije s pomočjo korelacij z zunanjimi kriteriji oziroma z drugimi instrumenti, ki so namenjeni preverjanju drugačnih teorij osebnosti. V ZDA sta Costa in McCrae (1992) na osnovi modela petih faktorjev osebnosti izdelala vprašalnik NEO-PI-R. Obsežne študije, v katerih sta primerjalno preverjala konstruktno veljavnost predlagane strukture osebnosti, merjene z njunim in tudi z različnimi drugimi znanimi in pogosto uporabljanimi vprašalniki, so pokazale dobro konvergentno veljavnost modela petih faktorjev osebnosti. V tabeli 2 so prikazani rezultati t.i. skupne faktorske analize, v katero sta Costa in McCrae poleg odgovorov v njunem testu osebnosti vključila tudi odgovore na Johnovi petfaktorski lestvici skupin pridevnikov ("Adjective Check List Clusters" - John, 1990), na Vprašalniku osebnostnih karakteristik ("Inventory of Personal Characteristics" - Costa & McCrae, 1994) in nekatere dimenzije iz Myersovega in Briggsovega indikatorja osebnostnih tipov ("Myers-Briggs Type Indicator" - Myers & McCaulley, 1985). Jasna petfaktorska struktura, kjer faktorji ustrezajo ne le po številčnem kriteriju, temveč tudi po vsebini, je razvidna iz tabele 2. Za primerjavo je v tabeli prikazana razvrstitev treh faktorjev osebnosti po

Eysencku, čeprav faktorske obtežitve izvirajo iz druge študije, metodološko enake McCraejevi, le da je vključevala druge osebnostne lestvice (Ostendorf & Angleitner, 1994).

Tabela 2. Skupna FA dimenzij osebnosti, merjenih z različnimi lestvicami.

	Varimax rotirane glavne komponente				
	I	II	III	IV	V
Lestvica skupin pridevnikov (John, 1990)					
Faktor I	79	-04	-06	19	12
Faktor II	23	73	15	11	-04
Faktor III	13	03	72	04	01
Faktor IV	19	10	08	62	-02
Faktor V	19	08	13	19	64
Vprašalnik os. karakteristik (Costa & McCrae, 1994)					
Pozitivna čustvenost	82	34	-06	16	20
Prijetnost	01	81	22	33	-01
Odvisnost	-17	10	73	35	-01
Negativna čustvenost	-21	02	-05	-87	02
Konvencionalnost	-26	30	26	21	-70
Pozitivna valenca	39	-23	21	24	59
Negativna valenca	02	-45	-18	-49	-17
NEO-PI-R (Costa & McCrae, 1992)					
Nevroticizem	-13	-01	08	-89	08
Ekstravertnost	84	04	-07	05	12
Odprtost	-12	02	-04	-11	84
Sprejemljivost	00	84	-06	-02	-06
Vestnost	-02	07	76	-08	-04
Myers-Briggsov indikator tipov (Myers & McCaulley, 1985)					
Ekstravertnost-Introvertnost	86	10	-04	12	00
Intuicija-Zaznavanje	-02	11	-21	-04	86
Čustvenost-Razumskost	13	74	-10	-38	13
Razsodnost-Spontanost	-26	07	66	-06	-38
Eysenckove ocene os. dimenzij (Eysenck & Eysenck, 1985)					
Ekstravertnost	78	-13	-28	10	-01
Psihoticizem	10	-78	-05	05	02
Nevroticizem	-38	-10	-19	-71	03

Faktorje lahko glede na vsebino interpretiramo kot "Velikih pet" (I. **Energija**, II. **Prijaznost**, III. **Vestnost**, IV. **Čustvena stabilnost**, V. **Mentalna odprtost** - McCrae, 1994; Ostendorf & Angleitner, 1994). Absolutne vrednosti faktorskih obtežitev, višje kot 0.40, so poudarjene, decimalna mesta so izpuščena.

Še ena primerjalna študija je vredna omembe. McCrae (1994) poroča o rezultatih, ki so jih s pomočjo NEO-PI-R vprašalnika, prevedenega v kitajščino, in Kitajsko-ameriške lestvice osebnega zaznavanja ("Sino-American Person Perception Scale" - SAPPs) dobili na vzorcu kitajskih študentov. Skupna faktorska analiza odgovorov, prikazana v tabeli 3, je pokazala, da je mogoče jasno in robustno petfaktorsko strukturo pričakovati tudi pri kulturah, ki so različne od ameriške ali evropske.

Tabela 3. Skupna FA vprašalnikov NEO-PI-R in Kitajsko-ameriške lestvice osebnega zaznavanja.

	Varimax rotirane glavne komponente				
	I	II	III	IV	V
<i>NEO-PI-R (Costa & McCrae, 1992)</i>					
Nevroticizem	-17	-07	-34	-82	01
Ekstravertnost	82	21	-05	28	02
Odprtost	26	22	01	03	71
Sprejemljivost	-09	90	-03	05	-10
Vestnost	14	-11	79	29	01
<i>SAPPs (Yik & Bond, 1993)</i>					
Nevroticizem	-06	-09	00	-89	-08
Ekstravertnost	82	-19	00	-01	14
Odprtost	-01	-20	09	02	82
Priročnost	02	21	85	03	-20
Oblastnost	25	-32	48	31	42
Zadržanost	-13	03	80	-01	25
Uslužnost	28	50	30	24	22
Intelekt	-16	01	63	13	47

Faktorje lahko glede na vsebino interpretiramo kot "Velikih pet" (I. *Energija*, II. *Prijaznost*, III. *Vestnost*, IV. *Čustvena stabilnost*, V. *Mentalna odprtost* - McCrae, 1994; Ostendorf & Angleitner, 1994). Absolutne vrednosti faktorskih obtežitev, višje kot 0.40, so poudarjene, decimalna mesta so izpuščena.

Kljub temu da so z lastnimi leksikalnimi študijami atributov prišli do jasne petfaktorske strukture osebnosti, ki se vsebinsko dobro pokriva z ameriško, so italijanski raziskovalci (Caprara & Perugini, 1994) vendarle imeli k ameriškemu modelu (in merskemu inštrumentu, ki iz njega izhaja) nekaj vsebinskih in formalnih pripomb, iz katerih so zaključili, da morajo ustvariti svoj, bolj učinkovit inštrument za merjenje 5-faktorske strukture osebnosti. Predvsem jih je motilo, da kriteriji, po katerih so v NEO-PI-R razvrščene

poteze osebnosti, niso bili vedno enaki. Klasifikacija nekaterih potez se namreč ne sklada z ugotovitvami v eksperimentalni evidenci. Motilo pa jih je tudi redundantno število osebnostnih potez oziroma poddimenzij (6 za vsako dimenzijo, kar da na koncu informacijo o 30 podlestvicah ali osebnostnih potezah), ki se med seboj (in tudi med dimenzijami) po nepotrebnem prekrivajo in zastirajo jasen pogled na strukturo osebnosti. Razvoj njihovega instrumentarija, namenjenega odraslim normalnim osebam, starejšim od 14 let (*Big Five Questionnaire* (BFQ) - Caprara, Barbaranelli & Borgogni, 1993 in *Big Five Observer* (BFO) - Caprara, Barbaranelli & Borgogni, 1994), temelji na:

- parsimoničnosti pri ugotavljanju poddimenzij in pri številu postavk,
- upoštevanju klasičnih klasifikacij petih faktorjev osebnosti in njihovih poddimenzij,
- vključitvi dodatne lestvice socialne zaželenosti odgovorov ("Lie" lestvica),
- možnosti uporabe neposredno primerljivih inštrumentov za kompleksno (BFQ) ali hitro (BFO) ocenjevanje strukture ter za samoocenjevanje ali ocenjevanje drugih.

BFQ vsebuje 132 trditev, po 12 za vsako poddimenzijo (po 6 pozitivnih in 6 v negativni obliki) in 12 za "Lie" lestvico. Preizkušanec na 5-stopenjski lestvici ocenjuje, kako določena trditev opisuje njegovo osebnost oziroma kako je neko vedenje, opisano v trditvi, zanj značilno. BFO pa vsebuje 40 opisov, oziroma pridevnikov v bipolarni obliki. Oseba se ocenjuje (ali jo ocenjujejo drugi, ki jo relativno dobro poznajo) na 7-stopenjski lestvici Likertovega tipa. Vsako dimenzijo meri 8 postavk, ocenjevalniku je dodan pojmovnik, ki dodatno razlaga opise. Vrednotenje BFQ in BFO je možno s šablono ali z računalnikom, ki izdela profil osebe. Ovrednoteni rezultat je prikazan v obliki histograma (v T vrednostih glede na referenčno skupino preizkušanca), kjer so odstopanja od tipičnih vrednosti zelo hitro vidna.

Da bi se izognili zmedi v razumevanju različnih pogledov na osebnost, smo poskušali v eni sliki primerjalno pokazati pogled na petfaktorski model z vidika ostalih modelov, ki predpostavljajo osebnost kot večdimenzionalen konstrukt. Primerjava je prikazana v tabeli 4 (prim. Caprara, Barbaranelli & Borgogni, 1993).

Tabela 4. Primerjava petih faktorjev s faktorji, pripadajočimi drugim modelom osebnosti.

	I ENERGIJA	II SPREJEMLJIVOST	III VESTNOST	IV ČUSTVENA STABILNOST	V ODPRTOST
tudi:	Ekstravertnost, Surgentnost	Prijaznost, Naklonjenost	Skrbnost	Nevroticizem	Mentalna odprtost, Intelekt
poddimen z.	Aktivnost Dominantnost	Sodelovanje Prijateljska naravnost	Natančnost Urejenost	Kontrrola čustev Kontrola impulzov	Odprtost za kulturo Odprtost za izkušnje
GZTS	Družbena aktivnost	Paranoidne dispozicije	Težnja k obvladanosti	Čustvena stabilnost	Težnja k razmišljanju
CPS	Aktivnost, Ekstravertnost	Empatija, Zaupanje	Redoljubnost	Č. stabilnost, Maskulinitet	Družbena konformnost
CPI	Družabnost	Ženstvenost	Spoštovanje norm	Dobro počutje	Uspešnost, Neodvisnost
MBTI	Ekstra- Intorvertnost	Čustvenost - Razumskost	Razsodnost - Spontanost	-	Intuicija - Zaznavanje
16 PF	Eksvija - Invija (II)	Mehka čustvenost - Toga odločnost (III)	Moč superega (Vzgojenost) (Q3)	Anksioznost (I)	Neodvisnost - Podredljivost (IV)
EPQ	Ekstravertnost	Psihoticizem	-	Nevroticizem	-
FREUD	id	superego	-	ego	-

GZTS = Guilford-Zimmerman Temperamen Survey (Guilford, Zimmerman & Guilford, 1976); **CPS** = Comrey Personality Scales (Comrey, 1970, 1980); **CPI** = California Personality Inventory (Gough, 1987); **MBTI** = Myers-Briggs Type Indicator (Myers & McCaulley, 1985); **16 PF** = 16 Personality Factors Questionnaire (Cattell, Eber & Tatsuoka, 1970); **EPQ** = Eysenck Personality Questionnaire (Eysenck & Eysenck, 1975); **FREUD** = trije Freudovi koncepti osebnosti, kakor jih predlaga C. Brand (Brand, 1994).

LITERATURA

1. Allport, G.W. & Odbert, H.S. (1936). Trait-names: A psycho-lexical study. *Psychological Monographs*, 47, Whole No. 211.
2. Brand, C.R. (1994). How many dimensions of personality? - The "Big 5", the "Gigantic 3" or the "Comprehensive 7"? *Psychologica Belgica*, 34, 257-273.
3. Caprara, G.V., Barbaranelli, C. & Borgogni, L. (1993). *BFQ - Big Five Questionnaire. Manuale*. Firenze: Organizzazioni Speciali.
4. Caprara, G.V., Barbaranelli, C. & Borgogni, L. (1994). *BFO - Big Five Observer. Manuale*. Firenze: Organizzazioni Speciali.

5. Caprara, G.V. & Perugini, M. (1994). Personality described by adjectives: The generalizability of the Big Five to the Italian lexical content. *European Journal of Personality*, 8, 357-369.
6. Cattell, R.B. (1943). The description of personality. 2. Basic traits resolved into clusters. *Journal of Abnormal and social Psychology*, 38, 476-507.
7. Cattell, R.B., Eber, H.W. & Tatsuoka, M.M. (1970). *The handbook for the Sixteen Personality Factor Questionnaire*. Champaign, IL: Institute for Personality and Ability Testing.
8. Comrey, A.L. (1970). *The Comrey Personality Scales*. San Diego, CA: EdITS.
9. Comrey, A.L. (1980). *Handbook for the interpretation of the Comrey Personality Scales*. San Diego, CA: EdITS.
10. Costa, P.T., Jr. & McCrae, R.R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
11. Costa, P.T., Jr. & McCrae, R.R. (1994). *Positive and negative valence within the five-factor model of personality*. Paper presented at the Annual Convention of the American Psychological Association, Los Angeles, CA, August, 1994.
12. Eysenck, H.J. & Eysenck, S.B.G. (1975). *Manual of the Eysenck Personality Questionnaire*. San Diego, CA: EdITS.
13. Goldberg, L.R. (1981). Language and individual differences: The search for universals in personality lexicons. In L. Wheeler (Ed.), *Review of Personality and Social Psychology* (Vol. 2, pp. 141-165). Beverly Hills, CA: Sage.
14. Goldberg, L.R. (1983). *The magical number five, plus or minus two: Some considerations on the dimensionality of personality descriptors*. Paper presented at a Research Seminar, Gerontology Research Center, NIA/NIH, Baltimore, MD.
15. Goldberg, L.R. (1990). An alternative "description of personality": The Big Five factor structure. *Journal of Personality and Social psychology*, 59, 1216-1229.
16. Goldberg, L.R. (1992). The development of markers for the Big-Five factor structure. *Psychological Assessment*, 4, 26-42.
17. Gough, H.G. (1987). *Manual: The California Personality Inventory*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
18. Guilford, J.S., Zimmerman, W. & Guilford, J.P. (1976). *The Guilford-Zimmerman Temperament Survey handbook*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
19. Jackson, D.N. (1984). *Personality Research Form Manual* (3rd ed.). Port Huron, MI, Research Psychologists.
20. John, O.P. (1990). The "Big Five" factor taxonomy: dimensions of personality in the natural languages and in questionnaires. In L.A. Pervin

(Ed.), *Handbook of personality theory and research*, pp. 66-100. New York: Guilford.

21. John, O.P., Angleitner, A. & Ostendorf, F. (1988). The lexical approach to personality: A historical review of trait taxonomic research. *European Journal of Personality*, 2, 171-203.
22. John, O.P., Goldberg, L.R. & Angleitner, A. (1987). Better than the alphabet: Taxonomies of personality-descriptive terms in English, Dutch, and German. In H.C.J. Bonarius, G.L.M. Van Heck & N.G. Smid (Eds.), *Personality psychology in Europe: Theoretical and empirical developments* (Vol. 1, pp. 83-100). Lisse: Swets & Zeitlinger.
23. McCrae, R.R. (1994). Openness to experience: Expanding the boundaries of factor V. *European Journal of Personality*, 8, 251-272.
24. McCrae, R.R. & Costa, P.T., Jr. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 81-90.
25. Mervielde, I. (1994). The five-factor model: Quo vadis? *Psychologica Belgica*, 34, 275-281.
26. Myers, I.B. & McCaulley, M.H. (1985). *Manual: A guide to the development and use of the Myers-Briggs Type Indicator*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
27. Norman, W.T. (1963). Toward an adequate taxonomy of personality attributes: Replicated factor structure in peer nomination personality ratings. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66, 574-583.
28. Norman, W.T. (1967). *2800 personality trait descriptions: Normative operating characteristics for a university population*. Ann Arbor, MI: University of Michigan.
29. Ostendorf, F. & Angleitner, A. (1994). The five-factor taxonomy: Robust dimensions of personality description. *Psychologica Belgica*, 34, 175-194.
30. Peabody, D. & Goldberg, L.R. (1989). Some determinants of factor structures from personality-trait descriptors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 59-71.
31. Yik, M.S.M. & Bond, M.H. (1993). Exploring the dimensions of Chinese person perception with indigenous and imported constructs: Creating a culturally balanced scale. *International Journal of Psychology*, 28, 75-95.

Voices in Family Psychology edited by F.W. Kaslow (1990), present in two volumes research, knowledge and practice within Family Psychology in the last 25 years. This massive compendium shows one of the crucial points in research and therapy: scientific and therapeutic observations differ from self-reports of the family members. The aim of this paper is to reframe the question of the relationship between self-report and observational